

ลานวัฒนธรรม

ดิเกร์ฮูลู่ในละครโทรทัศน์เหนือทรายใต้ฟ้า

วาที ทรัพย์สิน¹

บทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ในการเขียน เพื่อบันทึกเรื่องราวของดิเกร์ฮูลู่ที่มีโอกาสได้ไปมีส่วนร่วมในละครโทรทัศน์เรื่อง เหนือทรายใต้ฟ้า ที่ผลิตโดยบริษัทเปาจินจง ซึ่งได้เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สีทีวีเพื่อคุณ ในช่วงเวลาหลังข่าวภาคค่ำของคืนวันจันทร์-อังคาร ในช่วงเดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2548 ที่ผ่านมาแล้วนั้นหลายท่านอาจจะสงสัยว่าทำไมดิเกร์ฮูลู่ จึงมีโอกาสดังกล่าว

ก่อนที่ดิเกร์ฮูลู่จะมีโอกาสได้ร่วมเล่นละครเหนือทรายใต้ฟ้า ขอย้อนถึงนโยบายด้านการศึกษาระยะศิลปกรรมศาสตร์ ที่มีวัตถุประสงค์และเปิดโอกาสให้นักศึกษาและบุคลากรของคณะฯ ทำให้มีกิจกรรมบริการวิชาการ การศึกษาเรียนรู้ และการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น ทั้งในฐานะผู้ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ และมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ กับชุมชน อีกทั้งคณะฯ ยังให้ความสำคัญกับปราชญ์ท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้าน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาเรียนรู้แก่บุคลากร และนักศึกษาของคณะฯ ผลจากนโยบายด้านการจัดการเรียนการสอน การศึกษาวิจัย การให้บริการวิชาการ และการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้คณะฯ มีกิจกรรมต่างๆ ร่วม

กับชุมชนมากมายหลายกิจกรรมโดยเฉพาะดิเกร์ฮูลู่ ซึ่งผู้เขียนมีความสนใจเป็นพิเศษ จึงมีความคิดที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับดิเกร์ฮูลู่ในลักษณะการมีส่วนร่วม เพราะเท่าที่สังเกตเกี่ยวกับการแสดงดิเกร์ฮูลู่ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการแสดงที่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชาวมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้เท่านั้น ด้วยใจรักและความอยากรู้อยากเห็น เป็นแรงจูงใจให้ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาทำความเข้าใจกับการแสดงดิเกร์ฮูลู่

แนวทางในการศึกษาเรื่องดิเกร์ฮูลู่ของผู้เขียน ใช้วิธีการศึกษาตามหลักของนักมานุษยวิทยา ซึ่งเป็นวิธีการศึกษาที่ผู้เขียนถนัดเพราะเรียนมาทางด้านมานุษยวิทยาโดยใช้หลักแนวคิดปฏิฐานนิยมที่เน้นวิธีการแสวงหาข้อมูลความรู้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ หรือจากพฤติกรรมที่ปรากฏ (สุรงค์ จันทรานิช 2534 หน้า 3) ซึ่งจากการศึกษาเฝ้าติดตามชมคณะดิเกร์ฮูลู่ คณะต่างๆ ในสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งในหมู่บ้านบนเวทีประกวดแข่งขันดิเกร์ฮูลู่ หรือการแสดงโชว์ในโอกาสต่างๆ พบว่ามีรูปแบบการแสดงที่แตกต่างกัน เช่น การแสดงในหมู่บ้าน จะใช้ผู้แสดงน้อย ไม่มีการแต่งกาย เน้นการแสดงโต้ตอบบทกลอน ส่วนการแสดง เพื่อการแข่งขัน จะมีจำนวนนักแสดงหลายคนเพิ่มมากขึ้นจากจำนวนนักแสดงที่แสดงตามหมู่บ้าน เน้นการแต่งกายสวยงาม และมีรูปแบบการแสดงที่ต้องทำตามกติกาของคณะกรรมการ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จัดการประกวด เช่น การประกวดแข่งขันดิเกร์ฮูลู ในเทศกาลต่างๆ เป็นต้น ผลจากการศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ผู้เขียนมีโอกาสใกล้ชิดกับศิลปินดิเกร์ฮูลูหลายคณะ มีคณะดิเกร์ฮูลูอยู่คณะหนึ่ง ซึ่งผู้เขียนรู้สึกประทับใจเป็นพิเศษ เป็นคณะดิเกร์ฮูลูอยู่ในหมู่บ้านจะโตะ หมู่ที่ 9 ตำบลแม่ลาน อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี ซึ่งใช้ชื่อคณะว่า “อาเนาะปูยู” แปลว่าลูกปลาหมอบ เหตุที่ผู้เขียนประทับใจดิเกร์ฮูลูคณะนี้ เพราะเป็นคณะดิเกร์ฮูลูที่จัดตั้งโดยกลุ่มเยาวชนวัยฉกรรจ์ ที่ใช้เวลาว่างฝึกหัดเล่นดิเกร์ฮูลู อาศัยการเรียนรู้อะไรและลอกเลียนแบบศิลปินดิเกร์ฮูลูคณะต่างๆ ที่แวะเวียนเข้ามาแสดงในชุมชน และจากการติดตามเฝ้าดูการแสดงดิเกร์ฮูลูตามงานเทศกาลต่างๆ แล้วนำมาฝึกหัดกันในหมู่บ้าน โดยมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโตะ แวกะจิ เป็นผู้ให้การสนับสนุนทำหน้าที่เสมือนผู้จัดการคณะ ซึ่งดิเกร์ฮูลูคณะอาเนาะปูยู ได้บอกเล่ากับผู้เขียนว่า พวกเขาเริ่มก่อตั้งคณะขึ้นเมื่อปี 2532 ฝึกหัดกันประมาณ 3 ปี ได้ขึ้นเวทีครั้งแรกปี 2535 ในการแข่งขันดิเกร์ฮูลูงานกาชาดจังหวัดยะลา ในครั้งนั้นพวกเขาได้รับรางวัลที่ 4 และรางวัลพิเศษที่คณะกรรมการจัดการแข่งขันพิจารณามอบให้เป็นกรณีพิเศษ คือ รางวัลลูกคู่ดีเด่น และหลังจากที่ได้รับรางวัลแล้ว พวกเขาได้รับงานแสดงตามหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ เรื่อยมา แต่ไม่มีโอกาสได้แข่งขันดิเกร์ฮูลูอีกเลย เพราะคณะดิเกร์ฮูลูที่ได้รับรางวัล 1-4 จากงานกาชาด จะถูกห้ามไม่ให้เข้าแข่งขัน ส่วนคณะที่ได้รับรางวัลชนะเลิศและรองชนะเลิศ จะมีโอกาสในการแสดงมากกว่าทีมที่สามและที่สี่ ซึ่งเป็นเรื่องปกติในแวดวงศิลปินผู้ชนะเท่านั้นที่มีโอกาสครองพื้นที่บนเวทีการแสดง

ปี 2546 งานกาชาดจังหวัดปัตตานี ได้จัดให้มีการแข่งขันดิเกร์ฮูลูชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ ในปีนั้น ผู้เขียนมีโอกาสได้เป็นกรรมการตัดสินดิเกร์ฮูลู ตั้งแต่รอบแรกจนถึงรอบชิงชนะเลิศ

ดิเกร์ฮูลูคณะอาเนาะปูยู ซึ่งในขณะนั้นผู้เขียนไม่เคยรู้จักมาก่อนได้เข้าชิงชนะเลิศกับดิเกร์ฮูลูคณะบุงชิงอ จากอำเภอมายอ ผลการตัดสินจากคณะกรรมการ 7 คน ปรากฏว่าคณะบุงชิงอได้รับรางวัลชนะเลิศ ได้ครองถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ แต่โดยส่วนตัวข้าพเจ้าให้คณะอาเนาะปูยูเป็นฝ่ายชนะเพราะจากการเฝ้าติดตามดูผลงาน ตั้งแต่รอบแรกจนถึงรอบชิงชนะเลิศ คณะอาเนาะปูยูมีจุดเด่นมากกว่าคณะบุงชิงอ แต่หาเหตุผลไม่ได้ว่าแพ้เพราะเหตุใดแต่ก็ได้คำตอบจากผู้ชมที่ยืนอยู่ใกล้ๆ ว่าแพ้เพราะกรรมการ? ในประเด็นเกี่ยวกับการแข่งขันได้ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการแสดง เพราะสังคมจะให้ความสำคัญกับคณะที่ได้แชมป์เท่านั้น โดยส่วนตัวและจากความรู้สึกผู้เขียนคิดว่าดิเกร์ฮูลูคณะอาเนาะปูยูมีจุดเด่นและมีองค์ประกอบหลายๆ อย่างภายในคณะที่สามารถพัฒนาให้เข้มแข็งได้จึงคิดวางแผนที่จะช่วยเหลือและพัฒนาดิเกร์ฮูลูให้สามารถทำการแสดงให้เป็นที่ถูกใจของผู้ชมและแก้ไขในจุดบกพร่องต่างๆ ซึ่งในวงการศิลปิน ศิลปินที่ขาดพี่เลี้ยงมักจะขาดความเจริญก้าวหน้า ศิลปินดังถ้าขาดพี่เลี้ยงก็ดังไม่นาน

แผนการช่วยเหลือคณะดิเกร์ฮูลูอาเนาะปูยูของผู้เขียนก็คือ การเข้าไปทำความรู้จักกับพวกเขาในชุมชนโดยทำที่ว่าไปขอสัมภาษณ์ หาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของดิเกร์ฮูลู และประวัติการก่อตั้งคณะอาเนาะปูยู รวมถึงสัมภาษณ์ทำประวัติสมาชิกในวง ซึ่งกว่าที่พวกเขาจะคุ้นเคยกับผู้เขียน ผู้เขียนต้องเดินทางเข้าหมู่บ้านจะโตะหลายสิบครั้ง เสียเงินค่าน้ำชากาแฟ อาหารการกิน น้มน้ำมันบาท แต่ไม่เคยนึกเสียดายเงินทอง เพราะเราทำไปด้วยใจรักที่จะช่วยเหลือเพื่อนศิลปิน และในระหว่างที่ทำความรู้จักคุ้นเคยกันนั้นผู้เขียนก็พยายามที่จะสร้างโอกาสให้พวกเขามีงานแสดงในมหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เช่น งานมหกรรม

การแสดงศิลปวัฒนธรรม งานวันเด็กแห่งชาติ พร้อม
กับรับงานแสดงหรือเสนอการแสดงดิเกร์สตูดิโอ ตาม
งานวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อสร้างโอกาสทางการแสดง
เช่น งานศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏ
สงขลา งานวันอนุรักษ์มรดกไทย ณ หาดนราทัศน์
จังหวัดสงขลา เป็นต้น เมื่อผู้เขียนกลายเป็นผู้หา
งานการแสดง และทำให้สมาชิกในคณะดิเกร์สตูดิโอได้
รับผลประโยชน์มีชื่อเสียง และรายได้ ประกอบกับ
ตำแหน่งหน้าที่ของผู้เขียนเป็นบุคลากรของ
มหาวิทยาลัย ทำให้สมาชิกของคณะดิเกร์สตูดิโอให้การ
ยอมรับ และไว้วางใจในตัวผู้เขียน ผู้เขียนก็เริ่มที่จะ
สอดแทรกความรู้ทางวิชาการให้กับสมาชิก และใช้
ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงนำมาปรับใช้กับการ
แสดงดิเกร์สตูดิโอ รวมถึงการสร้างสรรค์แนวเพลงให้มี
ความหลากหลายยิ่งขึ้น จากเดิมที่การแสดงเน้นการ
ใช้ภาษามลายูเป็นหลัก ปรับให้มีการใช้ภาษามลายู
ปนไทย และเป็นภาษาไทยล้วนๆ วิธีการนำความรู้
เชิงวิชาการเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาดิเกร์สตูดิโอคณะ
อาน้ำะปยูจะมีลักษณะเรียนรู้ร่วมกันคือ ให้พวกเขา
พิจารณาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นหลังจากการแสดง
เสร็จสิ้น และให้วางแผนการแสดงทุกครั้งก่อนขึ้น
ทำการแสดง และให้สมาชิกในคณะกำหนดเวลาฝึก
ซ้อมทุกสัปดาห์ มีการจัดแบ่งบทบาท และหน้าที่กัน
ภายในคณะคือจัดให้มีหัวหน้านักดนตรี หัวหน้า
ลูกคู่ลีลา และนักร้องนำ โดยให้แต่ละคนรับผิดชอบ
ตัวเองตามบทบาท เช่น นักดนตรีก็ให้ฝึกซ้อม
จังหวะทำนองดนตรีทั้งแบบโบราณ และแบบปัจจุบัน
ลูกคู่ลีลาาก็ให้คิดประดิษฐ์ทำประกอบจังหวะดนตรี
โดยให้โจทย์แก่ทีมลูกคู่ลีลาว่าให้นำเอาวิถีชีวิตที่อยู่
แวดล้อมตนเองมาสร้างสรรค์เป็นลีลาท่าทางประกอบ
การแสดงดิเกร์สตูดิโอ เช่น ท่ากรีดยาง พายเรือ แจวเรือ
การสาวอวนขึ้นเรือ ฯลฯ สำหรับนักร้องนำก็ให้
รับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกร้องเพลง การแต่งเพลง
การแปลงเพลงที่เป็นที่นิยมของศิลปินนักร้องดังเป็น

บทเพลงมลายู ที่สำคัญพยายามให้มีบทเพลงภาษา
มลายูปนไทย เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจแก่ผู้ชมให้
กว้างขวางขึ้น ทั้งนี้การพัฒนาดิเกร์สตูดิโอผู้เขียนเน้น
การมีส่วนร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน และให้ความสำคัญ
สำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของดิเกร์สตูดิโอ และสร้าง
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมุสลิมในสามจังหวัด
ชายแดนใต้ให้ชัดเจน ผลจากการพัฒนาทำให้
ดิเกร์สตูดิโอคณะอาน้ำะปยูสามารถครองถ้วยพระราชทาน
สมเด็จพระเทพฯ ในการแข่งขันดิเกร์สตูดิโอในงาน
กาชาดจังหวัดปัตตานี ปีพ.ศ.2547 และปีพ.ศ.2548
จากการได้ครองถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ
ทำให้คณะดิเกร์สตูดิโอมีชื่อเสียง และมีงานแสดงเพิ่ม
มากขึ้นหลายเท่าตัว

คณะดิเกร์สตูดิโอไปร่วมแสดงละครโทรทัศน์
เหนือทรายใต้ฟ้าตั้งแต่เมื่อใดเป็นเรื่องที่ได้รับความ
สนใจ โดยเฉพาะผู้เขียนแล้วมีญาติ เพื่อนฝูง นักศึกษา
ศิลปินพื้นบ้าน ศิลปินดิเกร์สตูดิโอ หรือแม่แต่แม่ค้า
พ่อค้าในตลาดจากหลายๆ นัด ได้เข้ามาทักทายพูด
คุยซักถามเกี่ยวกับเรื่องการไปร่วมแสดงเพราะเห็น
ผู้เขียนในโทรทัศน์ ขณะนี้ผู้เขียนและคณะดิเกร์สตูดิโอ
อาน้ำะปยู จึงกลายเป็นดาราไปแล้วในความรู้สึก
ของคนที่อยู่จัก

การไปร่วมเล่นละครเหนือทรายใต้ฟ้า เกิด
จากการที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรได้ติดต่อให้
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี จัดการแสดงดิเกร์สตูดิโอไปร่วมแสดง
ในการประชุมสัมมนาประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่
4 ในหัวข้อ “วัฒนธรรมไร้อคติ ชีวิตไร้ความรุนแรง”
ระหว่างวันที่ 13-25 มีนาคม 2548 การแสดง
ดิเกร์สตูดิโอเป็นการแสดงปิดท้ายการประชุมในวันศุกร์ที่
25 มีนาคม ซึ่งจากการแสดงในวันนั้น ศูนย์
มานุษยวิทยาได้ประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจมาดูการ
แสดงดิเกร์สตูดิโอ ซึ่งมีทั้งนักวิชาการ นักศึกษา สื่อมวลชน
ปรากฏว่าหนึ่งในจำนวนผู้ชมเป็นดาราที่มีบริษัท

ผลิตละคร คือคุณปริยานุช ปานประดับ ได้ไปนั่งชมการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบ หลังจากการนั้นคุณปริยานุช ก็นำเอาความประทับใจที่มีต่อดิเกร์ฮูดูไปเพิ่มเนื้อเรื่องในละครเหนือทรายใต้ฟ้า โดยเขียนบทเพิ่มขึ้นให้คณะดิเกร์ฮูดู ให้โอกาสร่วมแสดงกับพระเอกของเรื่อง 4 ตอน ซึ่งต้องขอขอบคุณคุณปริยานุช ปานประดับ ในนามของบริษัทเป่าจิน จงที่ให้โอกาสพวกเราพร้อมแสดงละคร ในส่วนของคณะดิเกร์ฮูดูอาเน๊ะปยูที่ได้รับโอกาสดังกล่าว เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงผลสำเร็จของคณะดิเกร์ฮูดู ที่มีการพัฒนาจนเกิดการยอมรับของผู้ชม โดยสังเกตได้จากความพึงพอใจของผู้ชมหน้าเวทีและหน้าจอทีวี และทุกครั้งทีดิเกร์ฮูดูอาเน๊ะปยูแสดง ผู้ชมต้องได้รับความรู้ควบคู่กับความบันเทิง ทั้งนี้เพราะดิเกร์ฮูดูคณะอาเน๊ะปยู เป็นผลการพัฒนาจากนโยบายของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่เปิดโอกาสให้บุคลากรนักศึกษาและศิลปินพื้นบ้าน ได้เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน และที่สำคัญผลสำเร็จที่เกิดขึ้นผู้เขียนยอมรับในวิสัยทัศน์ของคุณปริยานุช ปานประดับ ที่ฉลาดในการนำเอาการแสดงดิเกร์ฮูดู ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนใต้ ที่เกิดมีสถานการณ์ความไม่สงบและความขัดแย้งทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องทีคนในสังคมไทยให้ความสนใจ ถือเป็นกรพลิกวิกฤตเป็นโอกาสจากเสียงปิ่นเสียงระเบิดมาเป็นเสียงดนตรี การแสดงดิเกร์ฮูดูโดยนำมาสร้างในละครเรื่องเหนือทรายใต้ฟ้า ทำให้ผู้ชมในสามจังหวัดชายแดนใต้สนใจติดตามชมละครมากขึ้น และผู้ชมละครต่างก็มีโอกาสรับทราบเรื่องราวความสนุกสนานของดิเกร์ฮูดูจากละครเรื่องนี้

พระเอกคุณอนัส พาพานิช กับคณะดิเกร์ฮูดู

คณะดิเกร์ฮูดู อาเน๊ะปยู ถ่ายรูปร่วมกับดาราละครเหนือทรายใต้ฟ้า

แม้ละครจบไปแล้วสิ่งที่เหลืออยู่เป็นชื่อเสียงของคณะดิเกร์ฮูดูอาเน๊ะปยู ส่งผลในโอกาสทางการแสดงของคณะคือมีการแสดงมากขึ้น ส่วนผลทางสังคมมีเด็ก ๆ และเยาวชนในหลายๆ พื้นที่ของจังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี หันมาสนใจฝึกเล่นดิเกร์ฮูดูเพิ่มมากขึ้น ผู้เขียนมีโอกาสได้พูดคุยกับเด็ก ๆ เหล่านั้น คำตอบทีได้รับคือ พวกเขาอยากเป็นดารา อยากออกทีวี อยากโชว์ ซึ่งเรื่องนี้ต้องยอมรับว่าสื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นไทยเป็นอย่างมาก

ในสังคมยุคนี้ หากผู้ผลิตสื่อตระหนักถึงการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ทางด้านวัฒนธรรม โดยการนำเอาสาระความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาบูรณาการในรูปแบบความรู้ควบคู่กับความบันเทิง และมีเวลาให้กับกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น ก็จะเป็นแรงสนับสนุนก่อให้เกิดขวัญ และกำลังใจต่อการสืบสานและการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมในสังคมของผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ทั้งในกลุ่มคนรุ่นเก่าและเยาวชนที่จะเข้ามารับช่วงต่อไปในอนาคต สำหรับผู้เขียนแล้ววิธีการ

ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันและการครองตนให้เป็นเนื้อเดียวกับชุมชน นับเป็นวิธีการหนึ่งในการลดช่องว่างของข้าราชการมหาวิทยาลัยกับประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้การเป็นผู้ให้และรู้จักสร้างประโยชน์ให้กับบุคคลอื่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างมิตรภาพกับชุมชนแล้วท่านลองถามตัวเองว่าขณะนี้ ท่านอยู่ในสถานะใด จะ “เป็นผู้ให้” หรือ “เป็นผู้รับ” ความสุข ความทุกข์ที่เกิดขึ้นเป็นอันิสงส์ที่ท่านเลือกเอง พบกันใหม่ในโอกาสหน้า สวัสดีครับ

อ้างอิง

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. นาฏยศิลป์ปริทรรศน์. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

สุรางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

